

هفت گفتار قرآنی

مترجم: شاهرخ محمدیگی
دانشیار، انشگاه شیراز

شماره: ۱۰۰

سرشناسه: محمدیگی، شاهرخ، ۱۳۳۴-
هفت گفتار قرآنی / شاهرخ محمدیگی -
شیراز: شواتیر: ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۶۱ ص: جدول؛
۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۸۶۲-۲-۳

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا
کتابنامه: ص ۱۳۶.

موضوع: قرآن- بررسی و شناخت الف:
قرآن و علوم. ب: عفت- جنبه های قرآنی.
ج: حجاب- جنبه های قرآنی.

ن: شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۳۹۲۱۹

مؤلف: دکتر شاهرخ محمدیگی

ناشر: شواتیر

طراح جلد: الهام شیروی

مستأذ آراء: میردشالی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۸۶۲-۲-۳

شارکان: ۵۰۰ جلد، قیمت: ۸۰۰۰ تومان، چاپ و صحافی: سخن

کلیه حقوق برای نویسنده محفوظ است.
مرکز نشر: شیراز، بولوار کریم خان زند، نینان مورخگی کوچه ۳، پلاک ۴.
عقبه فغانی سوگرفانی دکتر سیج. تلفن: ۰۱۱۷۱۶۹۰۳۸.

E-mail:
shivatirnashr@yahoo.com

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار	۱۱
گفتار اول: تحقیق درباره آراء مسرین متقدم / سوره ی التین	۱۹
چکیده	۱۹
کلیدواژه	۱۹
مقدمه	۲۱
التین	۲۲
بررسی معنای «تین»	۲۳
الزیتون	۲۳
بررسی معنای «زیتون»	۲۴
طور سینین	۲۵
بررسی معنای «طور سینین»	۲۶
البلد الامین	۲۶

۲۸	 احسن تقویم
۲۹	 بررسی معنای «احسن تقویم»
۲۹	 اسفل سافلین
۲۹	 بررسی معنای «اسفل سافلین»
۳۰	
۳۱	 غیر مر
۳۲	 ما
۳۳	 ک
۳۴	 دین
۳۵	 احکم الحاکمین
۳۵	 نتیجه
۳۷	 گفتار دوم: بررسی ترجمه یک آیه از سوره انشراح (ان مع العسر یسرا).....
۳۷	 چکیده
۳۷	 کلمات کلیدی
۳۹	 مقدمه
۴۰	 تحقیق در معنای مع
۴۳	 تأخیر مسندالیه
۴۵	 نتیجه
	 گفتار سوم: نقد و بررسی کتاب: ترجمه‌ی تفسیری طبری، قصه‌ها (ویرایش:
۴۷	 جعفر مدرس صادقی)
۴۷	 چکیده
۴۷	 کلمات کلیدی

۵۰	نکاتی چند در مورد ضعف‌ها و نواقص آن
۵۷	گفتار چهارم: سیمای عفاف در گستره‌ی آیات الهی
۵۷	چکیده
۵۷	کلمات کلیدی
۵۹	عفاف و انفاق
۶۳	عفاف و سرپرستی یتیمان
۶۵	احسان به ایتام
۶۶	اصلاح امور یتیمان
۷۱	عفاف در ازدواج
۷۴	عفاف و حجاب
۷۹	عفاف و گویش
۸۰	نتیجه
۸۱	گفتار پنجم: سیمای مردم‌سالاری دینی در گستره‌ی آیات الهی
۸۱	چکیده
۸۲	کلمات کلیدی
۸۳	مقدمه
۸۵	عبادت و پرستش خدای یگانه
۸۰	قضاوت و داوری بر اساس کتاب الهی
۸۷	اداره‌ی جامعه به دست رهبران عادل
۸۸	تشکیل جامعه از انسان‌های متقی
۸۹	خانه‌ی خدا، خانه‌ی مردم
۹۰	جهاد و دفاع برای حفظ ارزش‌ها

۹۲	عدالت اقتصادی در جامعه
۹۲	تعامل شایسته در روابط اجتماعی
۹۴	امر به معروف و نهی از منکر
۹۴	شورا و مشورت
۹۵	نتیجه
۹۷	گفتار هفتم: سمای نسبت علم و ایمان در گستره آیات الهی
۹۷	چکیده
۹۸	کلمات کلیدی
۹۹	مقدمه
۱۰۲	ارزش علم و شکر آن
۱۰۴	درجات علم در شناخت جهان
۱۰۶	راه رسیدن به شناخت درست
۱۰۶	دانایی و شایسته سالاری
۱۰۸	علم و وحی
۱۰۹	نسبت علم و ایمان
۱۱۴	ایمان
۱۱۵	مصادیق ایمان
۱۱۶	نتایج ایمان
۱۱۷	علم و عبادت
۱۱۹	ایمان و عمل صالح
۱۲۳	نتیجه
۱۲۵	گفتار هفتم: معرفی تفاسیر قرآنی در دانشگاه علوم مالزی

۱۲۵	چکیده
۱۲۶	کلمات کلیدی
۱۲۷	مالزی
۱۳۰	دانشگاه علوم مالزی (UNIVERSITI SAINS MALAYSIA)
۱۳۰	تاریخچه و موقعیت مکانی دانشگاه:
۱۳۲	معرفی تفاسیر قرآنی در دانشگاه مالزی (USM)
۱۳۳	کتب تفسیر در دانشگاه علوم مالزی (USM)
۱۴۲	نتیجه
۱۴۵	منابع و مآخذ
۱۵۳	فهرست آیات و احادیث

یکی از مسائل مهمی که در قرآن به چشم می‌آید و سبب جلب نظر قاری می‌شود، توجه قرآن به الهی آگاهی و تفکر انسان درباره‌ی جهان هستی است. اگر به کلماتی مانند: «اول یُنظَر»^۱، «افلا تتفكرون»^۲، «افلا تعقلون»^۳، «افلا یتدبّرون»^۴، «افلم یسیروا»^۵، «فلا تحسروا»^۶ که در آیات قرآن زیاد به‌کار رفته است، توجه کنیم، همگی دال بر این مطالب است که نه تنها قرآن شناخت را مشروع و جایز می‌داند؛ بلکه رسماً به شناخت دعوت می‌کند.

اگر برای مثال به «المعجم المفهرس لالفاظ القرآن کریم» رجوع کنیم و به آیاتی که کلمات خلقت، علم، عقل، فقه، تفکر، تدبّر، شعور، ابصار، سمع، حس و مشتقات آن به‌کار رفته است، به اهمیت این مبحث به‌طرز شگفت‌انگیز پی می‌بریم.

آنچه که در این تفسیر مختصر می‌آید، ما را با تعدادی از آیات آن آشنا می‌کند.

در حقیقت، مسأله‌ی علم و آگاهی با مسأله‌ی خلقت انسان آمیخته است.

هنگامی که خداوند می‌فرماید: «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً» (۳۰/ بقره)، و ملائکه اعتراض می‌کنند، خداوند آنان را با بعد علم و آگاهی از انسان خاموش می‌کند: «وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا» (۳۱/ بقره)، و....

به این ترتیب، در جهان‌بینی قرآن، علم و دین با هم مطرح می‌شود؛ یعنی انسان هم می‌تواند متدین و هم عالم باشد و آن چیزی که در افواه بعضی از مردم است که علم و دین با هم سازگار نیست و انسان باید یا عالم یا متدین باشد، از جهان‌بینی غربی‌ها نشأت می‌گیرد. چور در کتب دینی آنان که به نظر ما تحریف شده است، این‌گونه مطرح است: در آن سحری متیبه، درخت علم و آگاهی بود و آدم از آن درخت خورد و آگاه شد و نازمانی خدا کرد... یعنی عالم شدن او به قیمت غیردین‌داری آن فرد بود. آن شجره‌ی جهل با عنوان سمبل حرص و آز در قرآن مطرح شده است و از سه جنبه‌ی مُلک و حلد و مُلک: قدرت مطلقه و عمر جاویدان داشتن و خود را از هر عیب و نقصی مبرا دانستن، می‌باشد.

البته باید توجه داشت، علم و آگاهی در جایی سرچشمه است که انسان تصمیم گرفته باشد مبنای زندگی خود را بر آن بنا نهد و گرنه صرف آگاه بودن و پیرو هوای نفس خود (عبدالنفس) و یا پیرو هوای دیگر بودن (عبدالطاغوت) دردی را دوا نمی‌کند: «وَلَنْ أَتَّبِعَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ» (عبدالملك من الله من ولی ولا وائی) (۳۷/ رعد)

نکته‌ی دیگر اینکه مسأله‌ی علم از مقوله‌ی تشکیک است نه تساوی و

مراتب انسان‌ها به وسیله‌ی آن متفاوت می‌شود: ... «یرفع الله الذین امنوا و الذین اوتوا العلم درجات» (۱۱/ مجادله)

و همچنین باید توجه داشت که علم دارای دو بعد افقی (ظاهری) و عمودی (باطنی) می‌باشد و کمال علم در آن است که انسان بطن جهان هستی را دریابد:

«یعلمون ظاهراً من الحیوة الدنیا و هم عن الآخرة هم غافلون» (۷/ روم)

«ذلک ما بهم من العلم» (۳۰/ نجم)

خداوند برای یادگیری علم و دانش هم استعداد ذاتی و تکوینی در انسان‌ها نهاده است و هم مواضعی تشریع در دین، این بعد انسانی را شکوفا کرده است:

«کما ارسلنا منکم رسلاً، لکم یا اعلیٰکم ایتان و یرزیکم الکتاب و الحکمة و

یعلمکم ما لم تکنوا تعلمون» (۱۵/ هود)، با بیان صریح می‌فرماید: «ان الظن لا

یغنی من الحق شیئاً» (۳۶/ یونس)، و با اینکه می‌گوید پیروی و تبعیت انسان باید

بر مبنای آگاهی باشد، چون وسایل آن را به او داده ایم و تکلیفی ما لایطاق

نمی‌باشد: «و لا تقف ما لیس لک به علم ان السمع و البصر و القواد کل اولئک کان

عنه مسؤولاً» (۳۶/ اسراء)، و حتی به نوح (ع) می‌فرماید: دعا رب انیس هم باید بر

اساس شناخت و آگاهی باشد: «فلا تسألن ما لیس لک به علم ان یرزقک ان

تکون من الجاهلین» (۴۶/ هود)، که در اینجا نوح (ع) لبیک می‌گوید و پس به

زبان می‌آورد: «قال رب اعوذ بک ان اسألك ما لیس لی به علم و اّلا تغفر لی و

ترحمنی اکن من الخاسرین» (۴۷/ هود)

و از جمع این دو آیه‌ی اخیر با سوره‌ی «والعصر» به این نتیجه می‌رسیم که

علم واقعی و کمال آن را کسانی پیدا کرده‌اند که زندگانی آن‌ها بر چهار پایه‌ی ایمان، عمل صالح، توأسی به حق و توأسی به صبر استوار گشته است: «أَنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خَسْرٍ، أَلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ» (۱-۳/عصر)

به نیت جیت است که خداوند به پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید، این‌طور دعا کن: «وَقُلْ رَبِّ دَنِّ عَلِمًا» (۱۱۴/طه)، و از امت او هم می‌خواهد در این راه تلاش و اجتهاد نمایند. و ما کان المؤمنون لینفروا کأفة فلو لا نفر من کل فرقة منهم طائفة لیقفھوا فی الدین لینذروا قومهم اذا رجعوا الیهم لعلھم یحذرون» (۱۲۲/توبه)، و به پیامبر (ص) می‌فرماید، به‌طور آشکار و واضح بگو که دیگر جای هیچ‌گونه شک و شبهه‌ای نمی‌ماند که: «...قل هل یتسوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون» (۹/زمر)، و باز بشیعت را صیحت می‌کند که در این راه چه فردی و چه گروهی گام نهید، با انگیزه‌ی الهی: «قل أنما أعظکم بواحدة إن تقوموا لله مثنی و فرادی ثم تفکروا» (۴۶/سباء)، و در مقابل انحرافات انسانی که در این راه گام نمی‌نهند با عنوان بدترین جنبنندگان یاد می‌کند: «...سواء الذیاب عند الله الصم البکم الذین لا یعقلون» (۲۲/انفال) و یا آن‌هایی که از عمل خدادادی خود بهره‌مند نمی‌گردند: «...و یجعل الرجس علی الذین لا یعقلون» (۱۰۰/یونس) که با آیه‌ی ذیل، معنای صم و بکم در آیه‌ی اخیر کاملاً روشن می‌گردد: «فلم یسیروا فی الارض فتکون لهم قلوب یعقلون بها او اذان یسمعون بها فانها لاتعمی القلوب ألتی فی الصدور» (۴۶/حج).

با توجه به مطالبی که بیان شد به اهمیت بیداری فکر و علم در قرآن پی می‌بریم و نکته‌ی مهم این است که قرآن منابعی را از جمله: طبیعت، نیروی عقل، قلب و تاریخ، به عنوان منابع شناخت معرفی می‌نماید.

در اینجا چند آیه که ما را به تفکر درباره‌ی جهان هستی وامی‌دارد بررسی می‌نماییم: «ان فی خلق السموات و الارض و اختلاف اللیل و النهار لآیات لا ولی الباء» (۱۶۰ / آل عمران)

در آیه و آیات مشابه آن کل جهان هستی و مخصوصاً جایگزینی شب و روز (به عنوان در خاں بعد از عام) به عنوان مهم‌ترین منبع شناخت معرفی شده است. چنان‌که کسی دایم تمامی علوم، بعدی از ابعاد این جهان را به‌طور گزینشی بررسی می‌نماید؛ براه مثال:

علم ریاضی:	درک اعداد و کمیت است
علم هندسه:	علم ریاضی + مبحث اشکال است.
علم مکانیک:	علم هندس + مبحث حرکت است.
علم فیزیک:	علم مکانیک + مبحث ماده است.
علم شیمی:	علم فیزیک + مبحث ترکیبات داخلی است.
علم زمین‌شناسی:	علم شیمی + مبحث وزن جرم است.
علم گیاه‌شناسی:	علم زمین‌شناسی + مبحث نمو است.
علم جانورشناسی:	علم گیاه‌شناسی + حس و حرکت است.
علم انسان‌شناسی:	علم جانورشناسی + مبحث روح است.

علم انسان‌شناسی به دو شاخه‌ی مهم روان‌شناسی و جامعه‌شناسی تقسیم می‌گردد و فلسفه هم یک شناخت کلی دربارہ‌ی جهان آفرینش می‌باشد. مسأله‌ی شایان توجه در قرآن، این است که فکر را همراه با ذکر بیان می‌کند: «الذین یذکرون الله قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم و یتفکرون فی خلق السموات و الارض» (۱۹۱ / آل عمران) و با چنین روشی است که علم عقیم نمی‌ماند؛ بلکه باعث می‌شود انسان، عالم عامل گردد: «ربّنا ما خلقت هذا باطلاً» (۱۹۱ / آل عمران)

با توجه به معنای تفکر، منطق، با گفتن «ربّنا»، علت فاعلی و با گفتن «ما خلقت... باطلاً» علت غائی و با گفتن «هذا» که اشاره به جهان هستی است، علت مادی و صوری را می‌پندارد و هستی را الهی و لعب و بازیچه نمی‌بیند و از دل به زبان می‌آورد: «سبحانک» و نیز خیر را جزء کوچکی از این کل می‌بیند؛ دست به دعا بر می‌دارد و می‌گوید: «فقدنا کتابنا» (۱۹۱ / آل عمران)، «ربّنا انک من تدخل النار فقد اخزیته و ما للظالمین من انصار» (۱۹۲ / آل عمران) و به شناخت‌ها و آگاهی‌های درست خود گرایش پیدا می‌کند و تحت عنوان «مؤمن» زندگی را ارزشمند می‌بیند: «ربّنا اننا سمعنا منادیاً ینادی للایمان ان امنوا برّبکم فامنا، بنا فاغفر لنا ذنوبنا و کفر عنا سیئاتنا و توفّنا مع الابرار» (۱۹۳ / آل عمران)، و باز از خدای تعالی می‌خواهد آن بینش و این گرایش او ثمربخش باشد: «ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمة، انک لا تخلف المیعاد» (۱۹۴ / آل عمران)